

Havsörn

Häcker i stora risbon i grova äldre träd, i skärgårdarna, i närheten av fisk- och fågelrika kuster, sjöar och vattendrag. Dagens havsörnsstam uppgår till nära 600 par fördelat på tre delområden: Östersjökusten, Syd- och Mellansveriges insjölandskap och norra Lappland. En återetablering i gamla revir i inlandet och på Västkusten pågår.

Ekologiska krav

Havsörnen häckar i anslutning till skärgårdar, kuster, sjöar och vattendrag, ofta på öar men ibland även ganska långt från vatten. Boet byggs nästan uteslutande i träd, oftast tallar. Häckar sällsynt på klipphyllor eller direkt på marken. Boet placeras oftast i trädets övre del och kan bli mycket stort, vilket ställer stora krav på boträdet. Trädet måste ha en stark, bärande krona med lämpliga grova grenar, vilket utvecklas först när trädet har uppnått en hög ålder. Hos tall tar detta normalt minst 100 år. De flesta boträden är över 150 år och kan användas under lång tid. Ofta har ett havsörnspar flera olika bon som kan användas omväxlande.

Arten är känslig för störningar i boets närhet, speciellt under häckningens inledande del. Boet ligger därför oftast skyddat från direkt insyn och oftast på avstånd från vägar, stigar, bebyggelse och liknande. Trädet får heller inte stå så invuxet i täta bestånd att föräldrafåglarnas inflygning hindras. Detta kan vara orsaken till att många havsörnsbon ligger i kantzoner mot bergimpediment, hyggen och små stormluckor. Häckningen inleds redan i januari i södra Sverige, i Norrbottens och Västerbottens län februari/mars. Ungarna blir oftast flygga i mitten av juli eller augusti (Lappland).

Utbredning och regionala skillnader

Havsörnen häckar spridd i stora delar av Götaland och Svealand, längs Norrlandskusten samt i norra Lappland. Den har ännu inte etablerat någon fast stam utmed Västkusten, och saknas eller är mycket sparsam i södra Lappland, Jämtland, Härjedalen och norra Svealand.

Indikator på skyddsvärd skog

Saknar signalvärde för skyddsvärda skogsmiljöer.

Faktorer som missgynnar eller hotar arten

Havsörnen är störningskänslig vid boet under häckningstid, särskilt under första halvåret.

Lokalt kan tillgången på lämpliga boträd vara en begränsande faktor för etablering.

Behov av hänsyn – allmänt

I normalfallet är god miljöhänsyn tillräckligt. Hänsyn ska främst tas mot boplatser (bon som används och alternativbon).

Vid fynd av häckande havsörn ta kontakt med Skogsstyrelsen. Kännedom om häckningslokaler för havsörn bör i övrigt inte spridas till andra personer än berörda markägare och de som utför skogsbruksåtgärder.

Miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder

- Avstå från skogliga åtgärder inom 500 meter från bebodda bon under perioden 1 januari - 31 juli (1 februari - 31 augusti i Norrbottens och Västerbottens län). Graden av störningskänslighet varierar mellan enskilda par och beror bland annat på hur terrängen ser ut. Havsörnen är extra känslig för störning inom synhåll från boet.
- Lämna en skyddszon kring alla havsörnsbon vid föryngringsavverkning. Botrådets placering styr behovet av skyddszon, och bredden måste bedömas från fall till fall. Skyddszonen ska vara tillräckligt bred för att skapa skydd mot insyn, erbjuda lämpliga sittplatser och förhindra att botrådet blåser ner.
- Undvik att avverka så att havsörnsbon hamnar inom direkt synhåll från områden med bebyggelse eller där mycket människor rör sig.
- Spara tallar som har förutsättningar att bli framtida botråd (äldre träd med början till platt krona och grova grenar nära toppen) samt några sitt-träd vid gallring och avverkning.
- Lämna hänsynsytor med grupper av äldre träd vid gallring och föryngringsavverkning, gärna i ostörda lägen på uddar eller öar.
- Undvik att dra skogsbilvägar inom 200 meter från havsörnsbon.

Tips på ytterligare åtgärder som gynnar arten

- Försiktig frihuggning kring lämpliga grova tallar som inte utnyttjas som botråd kan underlätta inflygning och göra det möjligt för havsörnar att bygga bo.
- Havsörnen kan acceptera konstgjorda bon om de placeras rätt.
- Undvik att gå fram till boet under 1 januari–31 augusti.
- Stäng om möjligt av skogsbilvägar i känsliga områden under häckningssäsongen.

Områdesskydd och frivilliga avsättningar

Häckande havsörn är i normalfallet inte i behov av områdesskydd eller frivilliga avsättningar.

Lokalt kan det finnas skäl att belägga området kring utsatta boplatser med tillträdesförbud. Ett fågelskyddsområde med lämpliga föreskrifter kan inrättas av Länsstyrelsen.

Skogsvårdslagstiftningen

- Ta inte bort äldre vindfällen, högstubbar och torrakor, äldre träd vid ägogränser och myrstackar, äldre lövträd (särskilt asp) i barrskog m.m., spara biologiskt värdefulla träd (SKSFS 7:8).
- Undvik skogsbruksåtgärder som kan skada hänsynskrävande miljöer, som t.ex. strand- och sumpskogar med naturskogskaraktär, äldre skog på uddar och öar, raviner, klyftor och blockmarker samt berg- och rasbranter, äldre hållmarksskog, äldre sandtallskogar, naturskogsrester, äldre trädbestånd med mycket hänglavar eller död ved (SKSFS 7:17).

- Lämna funktionella skyddszoner med träd och buskar mot hänsynskrävande miljöer, som rovfågelsbon m.m. (SKSFS 7:21).
- Lämna en skyddszon utmed sjöar, vattendrag, kulturmiljöer eller mot öppen jordbruksmark oplanterad eller planterad med löv (SKSFS 7:22).
- Skydda bon av havsörn från störningar under perioden 1 januari - 31 juli (1 februari - 31 augusti i Norrbottens och Västerbottens län) (SKSFS 2013:2).

Lästips

Artfakta för havsörn. ArtDatabankens webbplats,

<http://artfakta.artdatabanken.se//taxon/100067>

Naturvårdsverket 2009. Åtgärdsprogram för havsörn 2009–2013 (*Haliaeetus albicilla*). Naturvårdsverket, rapport 5938.

Skogsstyrelsen 2006. Bruka skogen och klara havsörnen. Broschyr.

Populationsstorlek: 585 par

Populationsutveckling:

1980–2012: ökning 500 %

2001–2012: ökning 70 %

Rödlistestatus 2015: Nära hotad (NT)

Fågeldirektivets Bilaga 1: Ja